

Szerzői jogi ámokfutás, avagy lehetne másképp is

Kis János

Herbert George Wells írja *A világtörténelem alapvonalai* című művében: „A fasizmus és a kommunizmus egy kör átmérőjének két végpontján vannak. Bármerre is elmozdulnak, csak egymás felé közelednek.”

Hogy miért idézem mindezt? Nos azért, mert a szerzői jog – a nemzetközi szerződésekre való hivatkozással – itthon becikkelyezett, amerikai típusú törvényekkel éppen a totalitárius irányba mozdult be, természetesen hozzárendelve a megfelelő erőszakszervezeti hátteret.

H. G. Wells akkor írta mindezt, amikor megismerte a Szovjetunió és a korai hitleri Németország berendezkedését. Itt nem az ideológiáról, hanem egyfajta hatalom gyakorlásáról volt szó, ezért is használta a régi római lictorok hatalmi jelvényének nevét erre a metódusra. Azok ugyanis egy pálcaköteget, benne egy speciális baltát vittek. Ennek a neve volt fascia. Az megint a történelem fintora, hogy Mussolini hasonlóképpen gondolkodott. De ez nem tartozik tárgyunkhoz.

Térjünk vissza Wellsre. Wells felismerte, hogy létezik egyfajta totalitárius hatalomgyakorlás, amikor a hatalom minden erőszakszervezetet megmozgat, szervez, csakis azért, hogy neki legyen igaza. Még akkor is, ha egy országot kell mindeztért börtönbe csuknia. A jog, amelynek korábban a közjót és a közérdeket kellett szolgálnia, így visszájára fordul. Egyes egyének, csoportok érdekét szolgálja, becsületes és lelke mélyén jogkövető emberek tömegeit kriminalizálva. Jellemzői a monstre, akár több százás vádlottszámú perek. (Magyarországon az általam ismert rekord 490 volt, zenei cédé másolásért...)

Amikor e sorokat írom, az amerikai filmes jogvédők kérésére az Interpol Magyarországon is lefoglalt szervereket, mintegy 5 terabájtnyi anyagot. Ugyanakkor olyan szövetségek jöttek létre, amelyek eddig elképzelhetetlenek voltak. Az ASVA szövetséget kötött a BSA-val, és együtt folytatják levilágosító munkájukat. S miért nevezzük mindezt eképpen? Csakis azért, mert amit hirdetnek, az a jogban benne rejlő egyfajta

zéró tolerancián és az ő sajátos értelmezésükön múlik.

De ez a totalitárius szerzői jogi rend már lassan azoknak sem kezd tetszeni, akik ezt a szellemet a palackból kieresztették. Kanadában éppen egy zenekiadó és online-forgalmazó cég akar véget vetni ennek az ámokfutásnak. A történet röviden a következő: az Amerikai Zenekiadók Szövetsége megindította a sokadik pert egy kanadai család ellen. A családfőt hatszáz dal letöltésével gyanúsítják, és a RIAA kilencezer dolláros (csaknem kétmillió forint) kártérítést követel. A csavar itt jött be. A jogtulajdonos, a Nettwerk legnagyobb kanadai zenekiadó finanszírozza a család ügyvédi költségeit, és állja az esetleges büntetést is, a legjobb ügyvédekkel felfogadva. Ugyanis rájött, ha a rajongók ellen, ha a potenciális olvasók, nézők, hallgatók ellen rendőri hadjárat folyik, szép lassan elolvad a profitjuk, mint a zeneiparnak, a videóforgalmazóknak szerte a világon. Tehát megvédi azzal szemben a kijelölt áldozatokat, akik látszólag az ő nevükben, mint közös jogkezelők terrorizálják az embereket.

S hogy kerül mindez egy nyomdaiparral foglalkozó kongresszus pulpitusára? Nos úgy, hogy a film-, zene- és a szoftveripar mellé a nagy nemzetközi könyv- és lapkiadói konszernek is csatlakoztak. Ezek viszont húsba vágó dolgok, ha jól csinálják – és miért ne csinálnák jól –, hiszen ügyvédek siserahada mellett őket szolgálják a szerzői jogi törvények értelmében a magyar és külföldi rendőri, bírói szervek is, így ezek a hazai nyomdaipar teljes ellehetetlenüléséhez vezetnek.

Egy multi ugyanis saját nyomdájában dolgoztat. Akár távolkelet-dzsungisztánban is. Ahol olcsóbb. Viszont a totalitárius szerzői jogi törvények ellehetetlenítenek több dolgot. Elsősorban az úgynevezett származékos alkotások kiadását. Ide tartoznak azok a származtatott tudományos, ismeretterjesztő, oktatási kiadványok, sajtószemlék, amelyek korábban a szabad felhasználás hatálya alá estek. Most még pár évig után lehet nyomni a korábbi tankönyveket, de új művet akkor és

csak akkor lehet megjelentetni, ha benne minden kép, idézet le legyen szerzői jogilag papírozva.

De ezzel együtt a könyvtárak is ellehetetlenülnek. Minden kölcsönzött könyvért szerzői jogdíjat KELL fizetniük. Ennek első jeleit tapasztaltuk: a vállalati közművelődési könyvtárak zúzdába küldik könyveiket – szerencsére azonban vannak tisztességes emberek, aki a pótolhatatlan kiadványokat a zúzdai szállítmányból eltűntetik...

Ez megint azt jelenti, csökken a példányszám, csökken a nyomdai munka. Ami megmarad, az vagy megy a multik hiperszuper nyomdai kolosszusaiba valahol Európában, vagy megy rotációs palahol dzsungisztánban. Lassan nem kell itthon könyvet, sőt egyéb nyomtatványt sem nyomni. Maximum névjegyet, gyorsan gányolható szórólapot.

Zéró tolerancia, nemzetközi egyezményeink vannak! Ezt hangsúlyozza a Tekintetes Igazságtalanságügyi Minisztérium, aki csakis a jog minél hatékonyabb és jobb konzumálására törekszik. És megint eljutunk H. G. Wells fasizmusról alkotott definíciójához. Nem csoda, hogy egy internetes vita során mindez kicsit érzékenyen érintette Illetékes Elvtársat, aki ezen folyamatokat itthon vezérli, természetesen a szakszerűség maximális betartásával és a nemzetközi egyezmények szellemében.

Pedig lehetne másképp is. Nálunk drákóiak a fénymásolási szabályok. Németországban az egy esztendőnél régebbi oktatási kiadványok a hallgatók számára fénymásolhatóak. Nálunk ezért lecsukják az egyetemistákat. Ráadásul saját tanáruk feljelentésére, aki kevésnek látszó jövedelmét jegyzeteinek árusításából akarja pótolni. Feljelent. Megteheti. Törvényesen. És még iga is lesz. De utána épelméjű diák nem megy ilyen tanárhoz. De ilyen oktatási intézménybe sem.

Létezik azonban a világon egyfajta jogintézmény, ami ellen a Magasságos Minisztérium Illetékese mindent megtesz, hogy ne kerüljön becikkelyezésre. Agyonfoglalkoznak vele, ez is egy jó módszer a meghalasztására.

Kicsike kitérő, de jellemző. Ami a mostani szerzői jogi törvény módosításánál létrejött, az egy vicc. Elvben elkerülük a papír alapú szerződéskötést, de ezt most egy, csakis a szolgáltatónál lévő adatbázis helyettesíti. Ha nem társzik a szolgáltatónak, közli, nem adott engedélyt. És én mivel igazolom... Mert az eljárás megmaradt papír alapúnak, csak most elektronikusan kell csinálni.

Van megoldás erre a totalitárius rendre. Ez az úgynevezett CC, azaz Creative Common szerzői jog. Ez ellentétben a klasszikus amerikai felfogással, nem mindent tilt. Hanem csak bizonyos dolgokat. Általában az üzleti célú felhasználást, és előírja az eredeti szerző feltüntetését. Minden tiltáson kívüli dolgok pedig szabadok. A korlátozások elviselhetőek.

Vannak szerencsére hazai publikációk, egyelőre kevesen e licenc alatt. Így jelent meg, internetről letölthető változatban is, Gyurcsány Ferenc könyve – bár a kiadó jó szándéka mellett a letölthető változatban a szokásos lenyakazós copyright-szöveget alkalmazták. www.napvilagkiado.hu

A CC egy olyan jogelv, ahol nem akarnak bennünket megvédeni, ha mi nem akarjuk. A hagyományos amerikai szemlélet szerint az állam és az érdekképviseltek jobban tudják, mi az én érdekem. Éppen ezért, akkor is megvédenek, ha nem akarom. Sőt! Ennek költségét elveszik – lásd a könyvtári kölcsönzések jogdíja, a médiajogdíjak –, hogy csak a legjobban irritáló dolgokat mondjuk.

De... ezzel szemben áll a CC rendszere. A Creative Common jogelve azt mondja ki, hogy a szerző kizárólagos joga rendelkezni alkotása felett. Azaz akarata ellenére senki sem szűkítheti a szerzői jogokat. Sőt: a szerző ha alkotását a CC hatálya alá helyezte, ott a kritériumokat később csak tágíthatja, de nem vonhatja ki ennek hatálya alól, és nem szűkítheti azt, amivel megjelent.

Hogy a dolog érthetőbb legyen. Kovács úr riportkönyvet ír a hangyák nemi tévelygéseiről. Tudja, hogy ez csak szűk szakmai kört érint. Ezért felteszi az internetes oldalára, a CC licenc hatálya alá. Itt megmondhatja mit lehet vele csinálni:

- ◆ A szövegen vagy annak részein nem lehet változtatni.
- ◆ Csak névvel és megjelenési címmel lehet idézni.
- ◆ Ezek olyan dolgok, amit általában mindenki kiköt.
- ◆ Nonprofit felhasználást engedélyezheti.
- ◆ Engedélyezheti vagy tilthatja a profitcélú felhasználást.
- ◆ Engedélyezheti vagy tilthatja, hogy mondjuk papír alapú kiadványban szerepeljen.

A változtatás tilalma azt jelenti, hogy ha egyszer engedélyezte a nonprofit felhasználást, de tiltotta a profitcélú felhasználást, az engedélyezést nem vonhatja vissza, de a tiltásokat bármi-

kor feloldhatja. De utána nem állíthatja vissza a korábbi szigorúbb állapotot.

A jelenlegi szigorú szerzői jogi rendszerek többféle módon is ártnak a könyvszakmának. Az egyik, hogy a szigorú szerzői jog miatt egyre ritkábbak lesznek a hazai származékos művek, hazai tankönyvek. Ugyanakkor azonban egyes nyugati – és azok mintájára sajnos a hazai – kiadók egyre erőteljesebben lépnek fel az önállóan létező digitalizált szövegek ellen. (Jelenleg a Gyurcsány-könyv és a <http://www.kiskapu.hu/> azaz a Kiskapu számítástechnikai kiadó Szabad kultúra című kiadványa, ami stilszerűen a CC-ről szól – <http://www.szabadkultura.hu/> – van CC alatt.) Ezzel pontosan ugyanolyan helyzet alakul ki, mint a zenei világban: egyre kevesebb és – ami a szomorú – kevesebb hazai mű készül el.

A hazai könyvkiadói és nyomdaipar kigyilkolására az első lépést itthon megtették a könyvárak és a kereset aránya. Ezt kiheverték nagy véráldozatok árán azzal, hogy megváltozott a könyvek értékesítési rendje: mindig a kiadó hitelez. A következő lépés is jelentős példányszámcsökkenést hozott: a kiskönyvtárak csődje, és most, a kölcsönzések utáni jogdíjjal, a kisebb vállalati közösségi könyvtárak bezúzása. Az oktatási célú szabad használat is a múlté. Lassan előbb fogják a diákok tudni az amerikai függetlenségi háború csatáit, amerikai tankönyvekből, semmint azt, hogy milyen csaták folytak a török hódoltság korában vagy Rákóczi szabadságharcában.

De ha egy magyar vagy külföldi kiadó az értelemnek engedve CC alatt publikálna, akkor is sajnos jogi bukfencknek néz elébe az, aki hisz a jog

erejében. Mivel a magyar jogrendszer nem ismeri el a CC jogelvet, ugyanazzal találkozhat, mint kanadai sorstársa: a magyar jogrendszer ez esetben a jogtulajdonos akarata ellenére is képviseli a jogtulajdonos érdekeit. Azaz a szerencsétlen jogilag elmarasztalják. Mivel a világon példátlanul a magyar szerzői jogban nincsen értékhátár, ezért akár akkor is elítélhetik, ha az érintett szerint az okozott kár nulla.

Magyarországon sokan publikálnának így. Sok van ilyen a külföldi gyakorlatban. De mivel itthon nincsen becikkelyezve, a bíróság és a szerzői jogkezelők ügyvédjei a zéró tolerancia jegyében bárkit, bármikor, bármiért becsukhatnak. Hiszen minden tilos.

Túléljük?...

Az előadás elhagzott a XI. Fairprint-kongresszuson, Hajdúszoboszlón, 2006. február 5-én délelőtt.

Irodalom

<http://www.sg.hu/cikkek/42326>
<http://www.sg.hu/cikkek/41392>
<http://www.nettwerk.com/>
<http://ca.sys-con.com/read/175938.htm>
<http://www.sg.hu/cikkek/39854>
<http://www.sg.hu/cikkek/39783>
<http://www.asva.hu/>
<http://www.bsa.hu/>
<http://creativecommons.org/www.napvilagkiado.hu>
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/hu/>
<http://www.szabadkultura.hu/>

Adobe Creative Suite 2 angol–magyar szótár

Elkészült az a speciális szakszótár, amelyben a CS2 csomagban használt angol szavakat, és azok – a Winsoft magyartitási munkája során lefordított – magyar megfelelőit találhatjuk meg.

Az Adobe Creative Suite 2 szoftvercsomaggal használható segédeszköz nem egy hagyományos értelemben vett szótár, hiszen egy angol szónak nem feltétlenül a valós jelentése került bele, hanem ahogyan az a szó lefordítva lett. Jó példa erre az *opacity* szó, amelyet – programtól függően – négyféle változatban fordítottak le, aszerint, hogy milyen funkciót takar. Mindez azt is jelenti, hogy nem fogjuk benne megtalálni az összes létező angol kifejezést, csak azokat, amelyekkel találkozhatunk a CS2

szoftverek használata során. Az angol–magyar mellett letölthető a magyar–angol változat is.

A szótárak a Winsoft és a Trans-Europe Kft. szellemi termékei és tulajdonai. PDF formátumban szabadon letölthetőek a www.szoftver.hu infoportálról, a linkek – hivatkozással – kitéhetőek weboldalakra, egyéb terjesztés pedig a fenti cégek engedélyével lehetséges.

A letölthető szótárak PDF formátumban:

- ◆ Adobe Creative Suite 2 angol–magyar szótár: http://www.szoftver.hu/download/adobe/pdf/cs2_szotar_en.hu.pdf
- ◆ Adobe Creative Suite 2 magyar–angol szótár: http://www.szoftver.hu/download/adobe/pdf/cs2_szotar_hu-en.pdf

Forrás: <http://www.szoftver.hu/>